

ВОЕНАЧАЛНИЦИТЕ НА ВТОРАТА СВЕТОВНА ВОЙНА

ВОЕНАЧАЛНИЦИТЕ НА ВТОРАТА СВЕТОВНА ВОЙНА

Автор: Михаил Жданов
Превод: Лилияна Мандаджиева
Издателство „Паритет“, София
256 стр.

*Второ преработено издание.
Първото издание на книгата е под заглавие „Пълководците във
Втората световна война“.*

Военачалниците от Втората световна война – победители и победени. Какви са те – командирите на Червената армия, Вермахта, Великобритания и САЩ? Какво е тяхното виждане за войната? Представяме ви вълнуващи истории за хората, станали известни със своята ненадмината способност да управляват многохилядни войски. Как протича конфронтацията между Ервин Ромел и Бернар Монтгомъри при Ел Аламейн или между генерал Ямашиту и Дъглас Макартър? Как се сблъскват Жуков и Манщайн по време на войната? Авторът експертно анализира основните моменти от най-големите битки и ясно показва особеностите на стратегията и тактиката на всеки командир. Отделно се разглежда конфронтацията между двамата най-големи диктатори – Сталин и Хитлер, и това как кроят планове и се подготвят за война. Какви командири са били те?

Всички права са защитени. Никаква част от тази книга не може да бъде възпроизведена в каквато и да е форма без писменото разрешение на притежателя на авторските права.

ISBN 978-619-153-512-5

ПЪЛКОВОДСКАТА ДЕЙНОСТ НА СТАЛИН ПОБЕДИ И ГРЕШКИ

Съветски партиен и военен ръководител, генералисимус на Съветския съюз (1945). Обединявайки по време на Втората световна война държавното и военното ръководство в едно лице, Сталин в еднаква степен носел отговорност и за пораженията, и за победите.

Споровете за това, каква е била ролята на Ставката и лично на Йосиф Сталин за победата на СССР над фашистка Германия, не стихват и до днес. Едни са уверени, че страната е спасил изключително геният на върховния главнокомандващ, други също толкова яростно отстояват гледната точка, че съветският народ е победил фашизма изключително със

собствените си сили – тоест въпреки, а не благодарение на командването.

Йосиф Висарионович (Джугашвили) Сталин според официалната версия е роден на 21 декември 1879 година (според друга – през 1878) в семейството на обуцар в малкото грузинско градче Гори, където прекарал детството и юношеството си.

Семейството на обуцаря Джугашвили било голямо, но скоро братята и сестрите на Йосиф умрели и той останал единствено дете. Висарион Джугашвили злоупотребявал с алкохола и тероризирал жена си и децата си, по-късно напуснал семейството и се преместил да живее в Тифлис. Когато Йосиф станал на 8 години, майката го записала в Горийското духовно училище, което той вместо за четири завършил за шест години. Причината била в това, че обучението се водело на руски език, на който в семейство Джугашвили никой не говорел. Йосиф се научил да пише на руски, но до края на живота си запазил родния си грузински акцент.

След завършване на училището с отличен Йосиф постъпил в Тифлиската духовна семинария. По време на обучението си влязъл в партията на болшевиките. Пребивайки зад граница за изпълнение на партийни задачи, той се запознал с Ленин. Вождът на болшевиките бързо оценил твърдостта и волята на Сталин и започнал постепенно да го издига на ръководни постове. Нерядко го изпращали там, където било нужно да се упражни натиск, да се прояви упоритост и по този начин събитията да се движат в нужната посока. Това се отнасяло и за изпращането му на фронта по време на Гражданската война.

Към 1922 година Сталин вече бил генерален секретар на ВКП(б), той бързо оценил предимствата на поста си –

целият партиен апарат му бил непосредствено подчинен. Към 1929-а Сталин станал първото лице на болшевишката партия и признат вожд на целия Съветски съюз. В ръцете му била съсредоточена цялата власт в страната, в това число и военната. Ето защо не е удивително, че с началото на Втората световна война той станал върховен главнокомандващ – без да излиза от кабинета си, наблюдавайки войната само на картата.

Военните решения на Сталин в предвоенния период (1917 – 1940)

За ръководство на бойните действия на Червената армия през 1918 година бил създаден Висш военен съвет начело с Лев Троцки (Бронщайн) и Главно командване на Червената армия начело със Сергей Каменев. Двата органа имали по същество еднакви възможности за ръководство на бойните действия, което често довеждало до търкания между тях.

След Гражданската война и смъртта през 1924 година на Ленин в ръководството на партията се разгоряла борба за власт между генералния секретар на ВКП(б) Сталин и председателя на Революционния военен съвет (Реввоенсовет) и народен комисар (нарком) по военните и морските работи Троцки. Тази борба, постепенно въвличаща все по-широки слоеве на редовите членове на партията, не можело да не засегне и ръководството на Червената армия, в което било силно влиянието на председателя на Революционния военен съвет. Това се обяснява с факта, че мнозина военни специалисти и комисари били съмишленици на Троцки и се опасявали, че неговото падане ще доведе до крушение и на техните кариери.

*(От ляво надясно) Каганович, Сталин,
Постышев, Ворошилов, 1934 г.*

На Сталин му трябвало дълго време да установи пълен контрол над Червената армия. За тази цел той прибягнал до политиката „разделяй и владей“. Троцки бил свален от поста председател на Революционния военен съвет и нарком (народен комисар) по военните и морските работи и заменен с Михаил Фрунзе. Но и тази фигура се струвала на генералния секретар неподходяща, той се нуждаел от човек, напълно лишен от военни дарования, но който същевременно да бъде проводник на неговата политика в Червената армия. Затова, когато Фрунзе неочаквано умрял след неуспешна операция,

на поста нарком на отбраната бил назначен Климент Ворошилов, добре известен на Сталин от бойните действия в годините на Гражданската война.

Сталин разбирал необходимостта начело на Генералния щаб да застанат компетентни специалисти, които не са склонни към политически игри. Това преди всичко се отнасяло за Тухачевски¹. Според една стара традиция на военните, дори да заемат високи постове, не се полагало да се намесват в политиката. Тухачевски се осмелил да изработи военна доктрина, посочваща бъдещите съюзници и противници на съветска Русия. Сталин го отстранил от поста началник на Генералния щаб и го изпратил да командва войските на Ленинградския военен окръг. В края на 20-те и началото на 30-те години в Червената армия се извършвали репресии. Делото за „заговора на генералите“ начело с Тухачевски носело в по-голямата си част характер на конфликт между наркома на отбраната Ворошилов и неговия заместник Тухачевски. Ворошилов заедно с командира на 1-ва конна армия Будьони постарому смятал, че в бъдещата война решаваща роля ще играе кавалерията, Тухачевски настоявал за коренна модернизация на Червената армия и наричал бъдещата война „война на моторите“. В резултат от разногласията Тухачевски направил опит да сваля прекия си началник от поста нарком на отбраната и същевременно се прицелил в пълномощията на човека, на когото единствено принадлежало правото да сваля и назначава предводители на Червената армия. Това Сталин не можел да изтърпи, именно това обстоятелство станало главната причина за образуване на „делото на генералите“ през юни 1937 година.

¹ Михаил Николаевич Тухачевски (1803 – 1937) – военен теоретик, маршал на Съветския съюз (1935). Разстрелян през 1937 г. по делото за „антисъветската троцкистка военна организация“, реабилитиран през 1957 г. – Бел. прев.

*Йосиф Сталин и Георги Димитров се отправят
на физкултурния парад на Червения площад, 1936 г.*

Смъртта на Тухачевски, Якир, Уборевич, Путна и други военачалници все пак не могла коренно да се отрази на боеспособността на Червената армия. Но след процеса срещу генералите репресиите обхванали цялото висше и средно звено на командния състав. На мястото на репресираните дошли нови хора без боен опит и военни знания, но притежаващи качества, нужни на вожда за провеждането на бъдещата му стратегия – неучастие в опозиционни групи и безпрекословно подчинение.

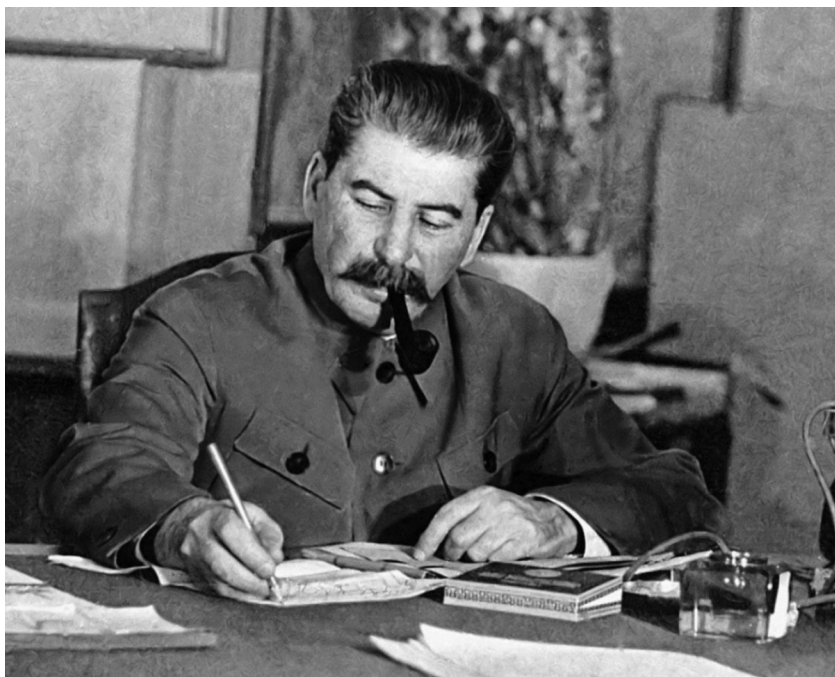
От 1937 до 1939 година на смяна на репресираните командири дошли млади военачалници, които нямали необходимия опит за управление на крупни войскове формирования. Това станало очевидно по време на конфликтите в края на 30-те и годините на Втората световна война. Към пролетта на 1941-ва 57,6% от висшия началнически състав били на възраст до 45 години, около 75% от командирите се намирили на заеманите длъжности по-малко от година. Това дало основание на началника на Генералния щаб на сухопътните войски на Вермахта Ф. Галгер през май 1941 година да направи извод, че „русият висш офицерски корпус сега е твърде лош, той прави по-лошо впечатление, отколкото през 1933 година“.

В периода 1937 – 1940 година били сменени всички командващи военните окръзи, 90% от техните заместници (началници на щабове), помощник-началници на щабове, началници на родове войски и служби също били сменени, 80% от ръководния състав на корпусните и дивизионните управления, 90% от командирите и началниците на щаба на полковете. На смяна на репресираните дошли нови хора: само през 1938 година на висшестоящи длъжности били издигнати 39 хиляди души. Така например за командващ ВВС на Белоруски особен военен окръг бил назначен командирът

на ескадрила майор К. Гусев, командир на механизирания корпус станал командирът на учебния батальон М. Петров, а командир на една от стрелковите дивизии – бившият командир Ф. Миткин.

В подготовката на офицери и генерали Съветският съюз сериозно изоставал от Германия. Това особено започнало да се усеща в навечерието на войната, когато само през 1940 година в СССР били сформирани седем военни окръга и армии, шест стрелкови корпуса, 22 стрелкови дивизии, 120 бригади и полкове. За комплектуване на командни и щабни кадри на тези обединения и съединения били необходими хиляди генерали и офицери, притежаващи нужните знания и опит в командването на войски. Но да се подготвят за кратко време толкова висококвалифицирани специалисти било невъзможно, а и Хитлер добре знаел това, когато планирал началото на агресията през юни 1941 година.

Сталин отдавна се опитвал да усвои военната наука, вероятно мислено си представял себе си като предводител на Червената армия и главен фактор в театъра на военните действия. Но не бързал да поеме ръководството на Червената армия, ограничавал се с интензивни контакти с Ворошилов, от когото черпел обща информация за положението във войските, и с Шапошников, който на два пъти оглавявал Генералния щаб и дори написал тритомен труд – „Мозъкът на армията“. Той бил някога полковник от старата армия, но не участвал в никакви опозиционни групировки. Шапошников напълно би могъл да се нарече „жива военна енциклопедия“. След 1938 година на събеседване при Сталин започнали да канят новоназначените командващи родовете войски и военните окръзи.

Сталин с лула.

В онези години се активизирала и работата на разузнаването, както на военното, така и на разузнаването на НКВД. ГРУ (Главно разузнавателно управление) Сталин контролирал сам и се стараел самостоятелно да прави изводи за бъдещите събития въз основа на най-различните сведения, предоставяни му от двете разузнавателни организации.

Немалко време Сталин отдавал и на срещите с конструкторите на бойна техника и ръководителите на въоръженията. Срещал се както с главните конструктори, така и с летците-изпитатели, които му разказвали за опита си в хода на най-новите конструкции самолети.

Според общото мнение Сталин не бързал да приема една или друга гледна точка, а внимателно претеглял всички обстоятелства, отчитайки всички позитивни и негативни фактори на взетото решение.

Най-чести срещите на Сталин с командния състав на Червената армия станали през есента на 1939 година, малко преди началото на съветско-финландската война (Зимната война) от 1939 – 1940. Именно тази война показала непригодността на ръководството на Червената армия и необходимостта от спешната му замяна. Сталин отстранил Ворошилов от поста му и назначил на негово място Тимошенко, който в Зимната война оглавявал войските на Северозападния фронт, пробили „линията Манерхайм“² в Карелския провлак.

От 2 до 11 януари 1941 година били проведени оперативно-стратегически игри, в които се отработвали различни сценарии на кампаниите.

За свое учудване Сталин разбрал, че нито Генералният щаб начело с Мерецков, нито командващият на Западния особен военен окръг генерал Павлов, играещ за „източните“, тоест за Червената армия, са готови за варианта на събитията, в който превантивен удар нанасяли германските войски – в играта ги представлявал Жуков, ръководител на „западните“.

Сталин назначил Жуков за началник на Генералния щаб, лишил своето ведомство от функцията „мозък на армията“ за сметка на въпросите на мобилизацията и разпределението на ресурсите за войските. На Сталин предишният Генерален щаб не му бил нужен, той изработвал военната стратегия сам.

² „Линията Манерхайм“ – отбранително съоръжение в Карелския провлак, построено от Финландия за защита от агресия на Съветския съюз. – Бел. прев.

Грешките и уроците в началния период на войната

Първият удар на Хитлер объркал всичките планове на военните. На 22 юни 1941 година Генералният щаб подготвил проект на указ за провеждане на всеобща мобилизация и създаване на Ставка (Главно командване). Сталин не се съгласил да я оглави и тогава за неин председател бил назначен наркомът на отбраната маршал С. Тимошенко.

Скоро се наложило Сталин да съжали за това назначение. Тимошенко можел да се разпорежда само с войските, с които често не можел да установи връзка. Не можел да се разпорежда нито с подготовката и използването на стратегическите резерви, нито с въпросите на материално-техническото обезпечение на войските. По това време станало ясно, че Жуков и Тимошенко не желаели да съобщят на Сталин за грешките в изчисленията на собствените си планове. За падането на Минск Сталин узнал от органите на НКВД, а неговите генерали мълчали за това цели два дни.

Веднага след острия разговор с генералите Сталин заминал за дачата си в Кунцево (Волинское) и за няколко часа се изолирал от всички, дори от съмишлениците си. Тогава на 30 юни водещите членове на Политбюро отишли при генералния секретар и председател на Совнаркома в дачата. Те заявили, че трябва да се създаде извънреден орган, действащ във военно време – Държавен комитет на отбраната (Государственный комитет обороны (ГКО) начело със Сталин. ГКО бил създаден. За заместник избрали В. Молотов, за членове – К. Ворошилов, Г. Маленков, Л. Берия. Впоследствие били включени А. Микоян, Н. Вознесенски, Л. Каганович и Н. Булганин. Лесно е да се забележи, че в състава на този военновременен орган не влизал нито един професионален военен. ГКО

бил по същество политически, а не военен орган, на който формално се подчинявала и Ставката.

На 9 юли началникът на Генералния щаб Жуков доложил на някои членове на Политбюро, че е необходимо Сталин да бъде не само фактически, но и юридически върховен главнокомандващ, за да се ликвидира съществуващото двувластие в ръководните органи на армията.

На 8 август Сталин поел задълженията на върховен главнокомандващ, а ГКО получил наименованието Ставка на върховния главнокомандващ. Членове станали Тимошенко, Жуков, Молотов, Ворошилов, Будьони и Шапошников.

Така в ръцете на Сталин била концентрирана цялата власт: генерален секретар на ЦК на ВКП(б), председател на Съвета на народните комисари, председател на ГКО, народен комисар на отбраната и върховен главнокомандващ. Неслучайно във войската го наричали „стопанина“. Той бил такъв в пълния смисъл на думата.

Под ръководството на Сталин Ставката започнала да работи денонощно. Самият ѝ председател работел по 12 – 16 часа, при това вечерно и нощно време, което не можело да не се отрази на състоянието на всеки, който бил по един или друг начин свързан с работата на Ставката. Но Сталин умее да накара хората да работят.

Сталин не може да не е разбирал, че му липсват военни знания за водене на съвременна война. В областта на стратегията той се смятал за блестящ политик, но от постиженията на оперативно-тактическото изкуство бил далече. Когато през август в доклада си за общата обстановка Жуков предложил да се изтеглят зад Днепър войските, отбраняващи Киевския укрепен район, за да се избегне пълното им обкръжение, а следователно да не се отстъпи столицата Киев, Сталин изпаднал в ярост, оскърбил Жуков, който настоял да приемат оставката му от поста началник на Генералния щаб.

Приели оставката му и той заминал да командва войските на Резервния фронт при Елня. Мястото му заел маршал Шапошников, дясната ръка на когото бил заместникът му маршал Василевски.

Сталин и към новия началник на Генералния щаб първоначално се отнасял така, както и към Жуков. Но заместник-началникът Василевски забелязал, че събитията на фронта все пак принуждават Сталин да се учи и да променя собствените си решения. Накрая той се решил да изтегли войските зад Днепър, за да избегне пълното им обкръжение, но новият рубеж бил разположен толкова близо до предишния, че можел бързо да бъде превзет от противника. Василевски знаел, че непосредственият му началник Шапошников добре разбира това, но не се решава да говори с върховния. Тогава той сам изложил съображенията си на Сталин, който съвсем неочаквано напълно спокойно се отнесъл към думите му, като приел предложението му за основа.

Но вече било късно, Сталин закъснял с решението си – огромната маса войски на Югозападния фронт начело с генерал-полковник Кирпонос била обкръжена, загинала или попаднала в плен.